

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 2, 2022 | 24.02.2022 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2022.2.11](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.2.11)

УДК 322.2:322.33

Н. В. Трусова,

д. е. н., професор, професор кафедри бізнес-консалтингу та міжнародного туризму, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
ORCID ID: 0000-0001-9773-4534

І. В. Колокольчикова,

д. е. н., доцент, професор кафедри бізнес-консалтингу та міжнародного туризму, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
ORCID ID: 0000-0002-5692-0901

М. А. Полегенька,

к. е. н., старший викладач кафедри економіки, Дніпровський державний аграрно-економічний університет
ORCID ID: 0000-0001-5866-668X

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ВНУТРІШНЯ ІНТЕГРАЦІЯ ТА ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ

N. Trusova,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Business Consulting and International Tourism, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

I. Kolokolchikova,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Business Consulting and International Tourism, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

M. Polehenka,

PhD in Economics, Senior Lecturer of the Department of Economics, Dnipro State Agrarian and Economic University

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT MECHANISM OF RURAL TERRITORIAL COMMUNITIES: INTERNAL INTEGRATION AND FINANCIAL CAPACITY

В статті розглянуто умови реалізації організаційно-економічний механізму розвитку сільських територіальних громад, в контексті їх внутрішньої інтеграції та фінансової спроможності. Доведено, що організаційно-економічний механізму розвитку сільських територіальних громад в розрізі трьох складових (результативності фінансово-бюджетного забезпечення, ефективності використання ресурсів та можливостей економічного зростання), здатний формувати функціональний базис та ресурсну самодостатність території для модернізації об'єктів інфраструктури сільської поселенської мережі та активізації співробітництва з підприємницьким середовищем. Представлено етапи реалізації організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад. Наведено основні чинники та критерії внутрішньої інтеграції та зростання фінансової спроможності сільської територіальної громади в організаційно-

економічному механізмі їх розвитку. Обґрунтовано, що програмно-цільовий метод дозволяє налагодити цілеспрямовану організацію органів місцевого самоврядування та взаємовідносини із зацікавленими суб'єктами бізнесу для економічного зростання сільських територіальних громад.

The article considers the conditions of realization of the organizational and economic mechanism of development of rural territorial communities, in the context of their internal integration and financial capacity. It is proved that the organizational and economic mechanism of development of rural territorial communities in terms of three components (effectiveness of financial and budgetary support, efficient use of resources and opportunities for economic growth) is able to form the functional basis and resource self-sufficiency of territories cooperation with the business environment. The stages of realization of the organizational and economic mechanism of development of rural territorial communities are presented. It is proved that the organizational and economic mechanism of development of rural territorial communities embodies a set of economic and organizational methods, ways, forms, tools and levers of influence on economic relations and internal integration processes in rural settlement network, which determine real and possible criteria communities, given alternative options for upgrading their infrastructure on an innovative basis. The main factors and criteria of internal integration and growth of financial capacity of the rural territorial community in the organizational and economic mechanism of their development are given. It is substantiated that the program-target method allows establishing purposeful organization of local self-government bodies and relations with interested business entities for economic growth of rural territorial communities. It is proved that the effectiveness of budget policy to increase the financial capacity of rural communities, in order to fill rural budgets with resource base, ensures the self-sufficiency of rural settlement networks to implement innovative projects and modernize infrastructure in the long run. Instruments for increasing the financial capacity of rural budgets of rural territorial communities (direct grants, indirect (tax splitting) transfers, targeted and general transfers) are one-time and term, and require additional cash to ensure a high level of decentralization and broad tax autonomy of local governments.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм розвитку; сільські територіальні громади; фінансова спроможність; внутрішня інтеграція; інфраструктура; сільський бюджет.

Key words: organizational and economic mechanism of development; rural territorial communities; financial capacity; internal integration; infrastructure; rural budget.

Постановка проблеми. Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад в Україні обумовлений суспільними трансформаціями, що відбуваються в різних сферах життя сучасного села, які характеризуються переважно негативними тенденціями, депопуляцією сільського населення, обмеженими можливостями його доступу до ринку праці, низькими доходами, міграцією, складнощами в отриманні якісних соціальних послуг, що в сукупності призводить до неможливості оперативно реагувати на економічні зміни у багатофункціональній системі сільських поселенських мереж, що поєднує економічну, соціальну та управлінську складові, яка, використовуючи природні ресурси, має на меті створення сприятливих умов життєдіяльності сільського населення.

Сільська поселенська мережа забезпечує умови для створення фінансового базису, який вирішує цілу низку накопичених проблем, пов'язаних із спроможністю об'єднаних територіальних громад вишукувати сучасний формат врегулювання багатопланових процесів з урахуванням пріоритетів зовнішньої політики держави (європейських норм, вимог і стандартів регулювання), спрямованої на внутрішню інтеграцію та суспільний розвиток. При цьому, організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад забезпечує цілісну концептуальну позицію державної регіональної політики щодо визначення конкурентних переваг сільської місцевості, яка потребує впровадження програм децентралізації, залучення жителів сільських територій до прийняття управлінських рішень та трансформації центрів соціально-економічної активності для забезпечення розвитку інфраструктури на селі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З позиції парадигми сталого розвитку, дослідженням теоретичних та методологічних аспектів щодо трансформації ролі держави в питаннях розвитку сільських

територіальних громад, враховуючи наявний соціально-економічний потенціал сільської місцевості до залучення додаткових ресурсів, займалися такі вчені, О. Батанов [1], В. Безчастний [2], К. Аврамченко, А. Дешко, Я. Жаліло [3], І. Вініченко, Т. Шутько, А. Чорнобай [4], Є. Боньчак-Кухарчик, К. Гербст, К. Чмура [5], Г. Давуліс [6], Г. Гіллері [8], О. Ковенко [10], Л. Муркович [12], Л. Рябушка [14], А. Забкович [21], С. Чернов, Н. Мушинська [22]. Проте, значна кількість публікацій не трансформувались у чітку систему поглядів, методик та моделей, які б дали змогу сформувати основи організаційно-економічного механізму розвитком сільських територіальних громад в контексті інтеграційних процесів сільської місцевості й покращення умов життя сільського населення.

Мета дослідження є обґрунтування організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад як цілеспрямованого вектора до їх внутрішньої інтеграції та відтворення фінансової спроможності, через формування стійкої інфраструктурної рівноваги об'єктів СТГ в межах сільської поселенської мережі.

Виклад основного матеріалу. Децентралізований процес розвитку сільських територіальних громад (СТГ) уособлює в собі цілісне синергетичне поєднання системоутворюючих чинників, які сприяють взаємодії суб'єктів місцевого самоврядування для реалізації важелів державної політики, спрямованої на соціальну орієнтацію та згуртованість СТГ, і, таким чином, забезпечення внутрішньої інтеграції природних, кадрових, фінансових ресурсів, що спроможні розширити можливості громад на відтворення села за участі сільського населення [13, с. 259]. Первинним рівнем децентралізації є розширення повноважень сільської громади у формуванні бюджету та ухваленні владних рішень стосовно різних напрямків діяльності, забезпечення гідних умов життєдіяльності громадян, зокрема мешканців сільської місцевості з метою створення справедливо високого рівня продуктивності праці всіх учасників інтеграційного процесу та залучення до співпраці зацікавлених осіб, спроможних до зростання та стабільності функціонування в сільській поселенській мережі [16, с. 98].

Зазначимо, що підвищення доходів сільського населення як пріоритетного суспільного спрямування державної політики щодо розвитком СТГ дозволяє обґрунтувати модель формування їх самодостатності як інноваційного підходу, який реалізує організаційно-економічний механізм їх розвитку в умовах децентралізації влади, яка базується на чіткому розмежуванні функцій та повноважень між різними рівнями управління, гарантуванні права передачі визначених функцій і встановлення відповідальності за їх виконання, а також оптимальному забезпеченні населення соціальними послугами, моніторингу динаміки результатів і наслідків впроваджуваних програм децентралізації, залученні жителів СТГ до прийняття управлінських рішень [18, с. 2892].

Динамічність результатів функціонування сільських територіальних громад, покращення їх фінансової спроможності, за умови існування ризикованості їх розвитку, вимагає обґрунтування раціональності використання їх сільських бюджетів через реалізацію організаційно-економічного механізму, який дозволяє оцінити потужність соціальної організації селянства, яка за функціями і повноваженнями наближується до рівня району [9, с. 132]. Особливості організації СТГ в сільській поселенській мережі обумовлені її специфічною структурою та функціями. Серед цих особливостей слід виокремити наступні: СТГ складається з окремих базових громад; організація СТГ являє собою одночасно сукупність окремих членів громади і групове членство громад; суверенітет СТГ обумовлений подвійною підпорядкованістю районній раді та селищній раді; організаційна структура СТГ включає інститут старост як представників окремих громад, що діють в інтересах цих окремих громад та центральні органи, які діють в інтересах всієї СТГ [9, с. 135].

Якісною властивістю СТГ сільської поселенської мережі є накладання неформальної традиційної об'єднаної організації громади на формальну, модернізація організаційної структури об'єднаної громади, подвійна властивість організації якої в сільській місцевості може викликати внутрішню інтеграцію або відчуження та латентний конфлікт [9, с. 136].

Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад уособлює в собі сукупність економічних й організаційних методів, способів, форм, інструментів та важелів впливу на економічні відносини й внутрішні інтеграційні процеси СТГ в сільській поселенській мережі, що визначають реальні та можливі критерії забезпечення фінансової спроможності сільських громад, враховуючи альтернативні варіанти модернізації їх інфраструктури на інноваційній основі [19, с. 147].

Дотримання сільськими територіальними громадами встановлених принципів та коригування внутрішнього інтеграційного процесу в межах сільської поселенської мережі, усуває відхилення у розрахунках фінансової спроможності місцевих бюджетів та досягнення гарантій щодо очікуваного ефекту при забезпеченні інтересів усіх учасників сільських територіальних громад. Відповідно організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад в контексті їх внутрішньої інтеграції та фінансової спроможності передбачає планування, формування, організацію, реалізацію, мотивування, контроль місцевих бюджетів, який складається з декількох етапів (рис. 1).

Стан економічного зростання району прямо залежить від фінансової спроможності сільських громад та їх можливості займатися місцевим розвитком на своїй території для забезпечення та раціонального використання ендogenous потенціалу, а також ефективної організації циклу життєдіяльності її мешканців із залученням незадіяних джерел розвитку території. Необхідно зазначити, що інклюзія зростання фінансової спроможності сільських територіальних громад є багатогранною складовою системою їх фінансового потенціалу та відповідає пріоритетам реалізації сучасної децентралізації, що визначається державною та

регіональною політикою на платформі системного підходу, забезпечуючи, таким чином, економічне зростання та розвиток, як на державному, так і на місцевому рівнях [20, с. 122].

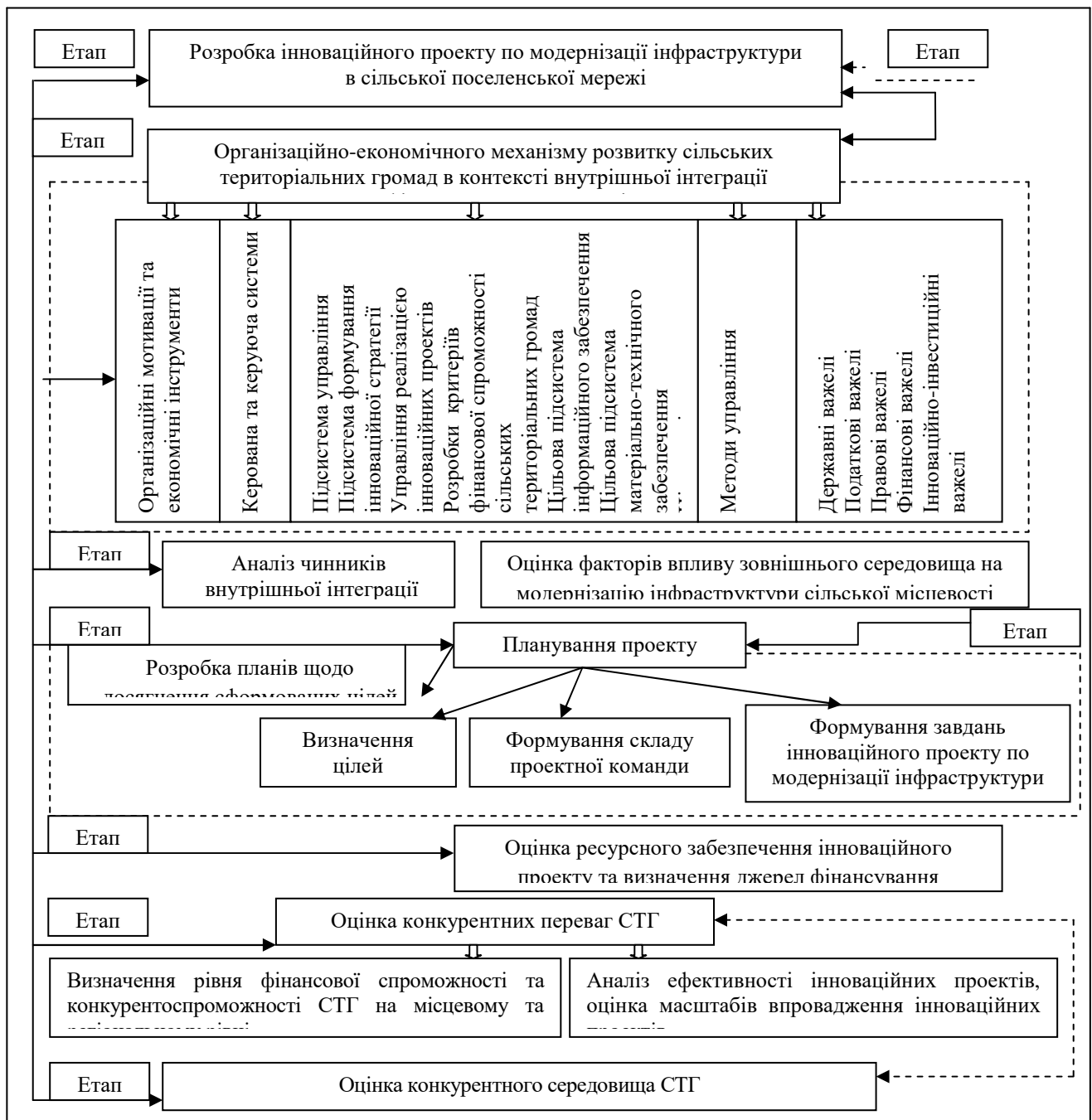
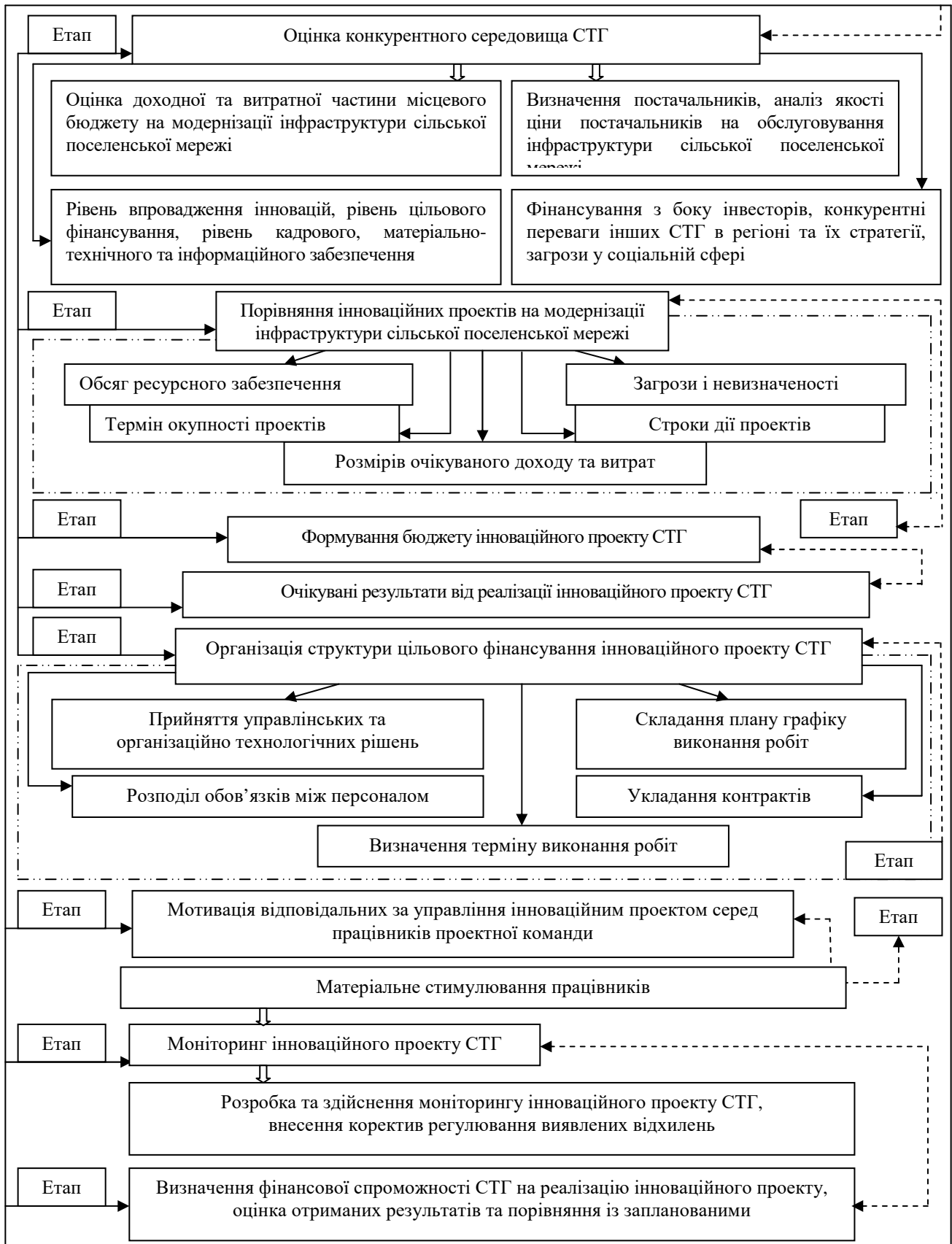

Рис. 1. Етапи реалізації організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад
Джерело: розроблено авторами

Продовження рис. 1

Рис. 1. Етапи реалізації організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад

Джерело: розроблено авторами

Запровадження нових європейських підходів щодо управління інструментами фінансування сільських територій є однією з основних умов ефективності та незалежності органів місцевої влади з метою збільшення

фундаменту функціонування та поступового впровадженням соціально-економічних важелів для залучення, накопичення, розподілу та використання державних та приватних коштів, вкладених із зовнішніх та внутрішніх джерел. Відповідно, принцип інклюзії зростання фінансової спроможності СТГ для модернізації та відтворення інфраструктури сільської поселенської мережі шляхом покращення процесу фінансового забезпечення сільських територій тісно взаємопов'язаний з принципами регулювання бюджету, оподаткування та місцевої автономії, а також комплексності фінансової підтримки з боку держави [16, с. 100]. Проте, останній принцип недостатньо врегульований на державному рівні, що нівелює його вплив на місцевому рівні, оскільки в даному процесі задіяні лише окремі елементи системи фінансового забезпечення та їх взаємодії. Це активізує сільські території до нарощування сприятливого інвестиційного клімату, місцевої фінансової консолідації із формуванням нової фінансової культури.

Обґрунтування самодостатності моделі реалізації організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад на засадах інноваційного підходу та в умовах децентралізації базується на чіткому моніторингу динаміки результатів і наслідків впроваджуваних інноваційних проєктів на модернізацію інфраструктури сільських поселенських мереж із визначеною кластерною формою організації територіального розвитку. При визначенні такого механізму самодостатнім необхідний цілеспрямований вектор зусиль і ресурсів СТГ у забезпечення їх фінансової спроможності, враховуючи самотутність районів, їх конкурентні переваги при формуванні та реалізації державної політики, із посиленням на розвиток СТГ заходів щодо зміцнення економічної самостійності на основі інституційної, нормативно-правової, економічної, організаційної, інформаційно-комунікаційної та соціальної складових [11, с. 30].

Бюджетний вектор розвитку забезпечується за допомогою програмно-цільового методу, який систематизує: формування середньострокового бюджетного плану, надання якісних послуг населенню через оптимальне використання бюджетних коштів; підвищення обізнаності громадськості щодо ефективності видатків бюджету громади в сільській території; задоволення споживачів соціальних послуг через системні елементи фінансово-економічного потенціалу [3, с. 28]. Така система дозволяє налагодити цілеспрямовану організацію фінансової спроможності СТГ, враховуючи ефективність взаємовідносин зацікавлених суб'єктів бізнесу в економічному зростанні сільських громад (рис. 2).

Рис. 2. Модель зростання фінансової спроможності сільських територіальних громад

Джерело: удосконалено авторами за даними [3; 20]

Надважливим для зростання фінансової спроможності сільських територіальних громад є оптимальне поєднання, а також системне та узгоджене використання фінансових ресурсів всіх суб'єктів, які спроможні забезпечити фінансовому незалежність сільської території [17, с. 2893]. Ця узгодженість дозволяє поліпшити функції виробничих та невиробничих потужностей, їх економічний та соціальний статус і, зрештою, розвинути підприємницьке середовище, враховуючи інтереси зацікавлених осіб в даному процесі. При цьому, ефективність системи забезпечення інклюзії зростання фінансової спроможності сільських територіальних громад повинна враховувати потреби та інтереси місцевого населення громади в окремому районі певного регіону країни [20, с. 128].

Реалізація реальних та потенційних можливостей сільських бюджетів СТГ при впровадженні інноваційних проєктів на модернізацію інфраструктури в сільській поселенській мережі здійснюється на основі керованої та керуючої підсистем; організаційних, мотиваційних та економічних інструментів; державних, податкових, правових, фінансових та інноваційно-інвестиційні важелях шляхом використання методів управління. Відзначимо, що більша частка бюджетів СТГ (близько 90%) має спрямовуватись на забезпечення функціонування соціальної сфери, яка включає в себе освіту, охорону здоров'я, культуру тощо – зобов'язання, делеговане державою. Проте, ресурси місцевих бюджетів СТГ покривають лише більшу частину заробітної платні працівників (70-80%). Витрати на обслуговування інфраструктури, закупівлю обладнання, медикаментів, підручників, харчування для школярів тощо – хронічна нестача. Можливості для формування бюджетів для розвитку СТГ є суттєво обмеженими: по країні середнє значення частки місцевих бюджетів СТГ, яку здатні спрямовувати на забезпечення виконання довгострокових проєктів, є вкрай малим (протягом останніх років близько 10-11%) [22, с. 173].

Забезпечити збалансовану взаємодію основних сфер сільської громади, а також високий рівень її власної внутрішньої інтеграції можливо за умови активізації внутрішніх резервів сільських територій. Виходячи з цього нами визначено особливості формування та функціонування основних структурних елементів фінансової спроможності та самодостатності сільських громад [11, с. 30]:

- виробнича сфера, яка представлена не лише виробниками сільськогосподарської продукції, але несільськогосподарськими видами діяльності. Організаційно-правові форми здійснення господарської діяльності можуть бути різноманітними від малих підприємств до великих агрохолдингів, при цьому високий рівень їх соціально-економічної ефективності досягається врегулювання їх діяльності;

- виробнича інфраструктура, представлена такими системами: збуту (кооперативи, приймальні спілки, які б діяли на території громади або селянські банки), матеріально-технічного постачання та обслуговування суб'єктів господарювання та жителів громади; а також автомобільними шляхами та транспортним сполученням; інформаційно-комунікаційною мережею (від традиційної пошти, до новітніх засобів зв'язку);

- соціальна інфраструктура включає життєво необхідний перелік об'єктів, до якого повинні обов'язково входити заклад охорони здоров'я, освіти та культури, торгівлі та побутового обслуговування, житлово-комунальне господарство, регулярне пасажирське сполучення з іншими населеними пунктами, різноманітні види зв'язку;

- управління, оптимальна структура цієї системи на місцевому рівні повинна мати «координуючий центр» в межах територіальної соціально-економічної системи, а не зовні. Функції такого центру в розвинених країнах світу виконують органи місцевого самоврядування.

Самодостатня громада реалізує саме готові товари та послуги, а не тільки сільськогосподарську продукцію та сировину, оскільки її економічна система є повноцінною: крім виробничої сфери аграрного спрямування, розвинені несільськогосподарські види діяльності, виробнича інфраструктура, сфера споживання. Внутрішня інтеграція в самодостатній суспільній системі передбачає наявність «платформи», тобто спільної ланки інтересів цілей, направлених на задоволення потреб всіх їх учасників. Така спільна платформа в сільських територіальних громадах має базуватись на чітко регламентованих правових та моральних нормах. Перші вимагають побудови чіткої системи контролю за їх дотриманням, другі організаційно-економічного механізму, який в ідеалі забезпечує фінансову спроможність сільської громади та на належному рівні формує цілісну взаємодію з метою досягнення збалансованого розвитку підприємництва на визначених територіях [11, с. 30] (рис. 3).

Рис. 3. Основні чинники та критерії внутрішньої інтеграції та зростання фінансової спроможності сільської територіальної громади в організаційно-економічному механізмі їх розвитку

Джерело: удосконалено авторами за даними [15; 20]

Зазначимо, що регіональна політика країн-членів ЄС традиційно використовувала бюджетні інструменти для зростання фінансової спроможності сільських територіальних громад, які набувають різного значення для різних країн. Наприклад, інвестиційний грант на субсидювання відсоткових ставок використовуються у Бельгії, Німеччині, Греції, Норвегії, Португалії, Великій Британії; податкові пільги – у Фінляндії, Франції, Греції, Італії; субсидії, пов'язані з використанням робочої сили, – в Австрії, Бельгії, Франції, Ірландії, Швеції, Великій Британії; транскордонні пільги – у Фінляндії, Швеції з метою зацікавлення фірм розміщувати виробництво або інвестиції в проблемних регіонах [7; 14, с. 265].

Трансфертний метод фінансового вирівнювання місцевих бюджетів сільських територіальних громад, інструментами якого є прямі гранти, непрямі (податкові розщеплення) трансферти, цільові та загальні трансферти є одноразовим та строковим, вимагає зустрічного фінансування або не передбачає жодних вимог [14, с. 266]. Тому, в країнах-членах ОЕСР із високим рівнем децентралізації та широкою податковою автономією органів місцевого самоврядування цей метод майже не використовується (табл. 1).

Таблиця 1.
Трансфертне фінансування сільських бюджетів сільських територіальних громад в країнах-учасниць ОЕСР

Країна-учасник ОЕСР	Тип трансфертів	Форма вирівнювання	Залежність від трансфертів	Частка трансфертів у доходах сільських бюджеті сільських громад
Польща	Цільові (нецільові)	Вертикальна	Висока	49.3
Норвегія	Цільові	Горизонтальна	Середня	44.2
Португалія	Нецільові	Вертикальна	Низька	28.1
Великобританія	Цільові	Вертикальна	Висока	68.6
Швеція	Цільові	Горизонтальна	Низька	28.7
Данія	Цільові	Вертикальна	Висока	58.2
Фінляндія	Цільові	Вертикальна	Низька	30.3
Німеччина	Цільові (нецільові)	Вертикальна	Середня	36.1
Австрія	Цільові	Вертикальна	Висока	61.9
Швейцарія	Цільові	Вертикальна	Низька	11.2
Італія	Цільові	Вертикальна	Середня	39.3
Іспанія	Цільові	Вертикальна	Висока	56.4
Канада	Цільові	Вертикальна	Висока	47.3

Джерело: складено авторами за даними [7; 14]

У європейських країнах джерелом наповнення ресурсної бази бюджету сільських громад є податки, які становлять понад 70% від загального обсягу надходжень, зокрема за рахунок дії механізмів майнового оподаткування. Так, питома вага податку на майно в податкових надходженнях бюджету сільських громад Великобританії становить від 99%, у Франції та Іспанії – до 30-40%. Потужний потенціал має прибутковий податок (як індивідуальний, так і корпоративний). В Німеччині джерелом доходів бюджету сільських громад є відрахування ПДВ. Питома вага неподаткових надходжень коливається в середньому від 10% до 30%. Так, у Бельгії вона дещо перевищує 30%, у США – 27%, Швеції – 15%, Австрії та Великобританії – 14% [7; 14, с. 267].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Таким чином, органи місцевого самоврядування в Україні мають достатні інструменти для реалізації організаційно-економічного механізму розвитку сільських територіальних громад та формування стабільного рівня фінансової спроможності шляхом: ефективного виконання своїх функцій щодо стабілізації фінансово-бюджетного забезпечення сільських територіальних одиниць, які б відповідали визначеним вимогам та умовам розвитку району; передачі на місцевий рівень повноважень, що супроводжується передачею відповідних фінансових ресурсів для збереження і розвитку функціонуючих на території підприємницьких структур.

Сільська агломерація має забезпечувати організаційний, правовий, аналітичний, інформаційний та матеріально-технічний супровід діяльності. Відтак, з позиції ефективності зростання фінансової спроможності сільської агломерації необхідним є забезпечення ефективної взаємодії з іншими учасниками міжбюджетного та підприємницького середовища, за умови максимального використання коштів на формування їх функціонального базису в довгостроковій перспективі. Крім того, стимулом внутрішньої інтеграції сільських територіальних громад до зростання їх фінансової спроможності має бути співробітництво із суб'єктами бізнесу. Це є кроком до формування позитивного інноваційного середовища громади та відновлення інфраструктури сільської поселенської мережі. Основними інструментами сільської територіальної громади в даному випадку мають бути місцеві податки та збори та повноваження в сфері управління землею.

Список літератури.

1. Батанов О.В. Територіальна громада – первинний суб'єкт муніципальної влади в Україні: поняття та ознаки. Вісник Центральної виборчої комісії. 2008. № 2 (12). URL: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_2/visnik_st_13.pdf.
2. Бесчастний В.М. Місцеве самоврядування в Україні: проблеми та перспективи. Донецьк: Донецький юридичний інститут при Донецькому національному університеті. 2005. 579 с.
3. Бюджетна політика: прагматичні підходи до стратегічних рішень / Аврамченко К.В., Дешко А.Л., Жаліло Я.А. та ін. Київ: СТ-ДРУК. 2016. 112 с.
4. Вінченко І.І., Шутько Т.І., Чорнобай А.В. Проблеми та особливості формування доходів домашніх господарств. Економіка та держава. 2021. № 9. С. 57-59.
5. Bończak-Kucharczyk E., Herbst K., Chmura K. Jak władze lokalne mogą wspierać przedsiębiorczość. Warszawa: Fundacja Inicjatyw Społeczno Ekonomicznych, Fundacja Promocji Małych i Średnich Przedsiębiorstw. 1998. URL: <https://poig.parp.gov.pl/files/74/81/93/Lokalne.pdf>.
6. Davulis G. Analysis of situation on local taxes in Lithuania. Intellectual economics. 2009. Vol. 1 (5). P. 21-29.

7. Decentralization and Local Democracy in the World. First Global Report by United Cities and Local Governments (2008). URL: <https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/978-0-8213-7734-5>.
8. Hillery G. H. Definitions of Community: Areas of Agreement. *Rural Sociology*. 1955. Vol. 20. P. 111-119.
9. Камінська І.М. Фінансова спроможність регіону: діагностика та механізми забезпечення. Економічний форум. 2011. № 2. С.131-144.
10. Ковенко О.Ю. Адміністративна реформа як крок до створення успішних територіальних громад. Теорія та практика державного управління. 2012. Вип. 2. С. 362-368.
11. Морозюк Н.В. Організаційно-економічна модель самодостатніх сільських громад. Економіка, фінанси, право. 2014. №3. С.29-31.
12. Муркович Л. Територіальна громада як суб'єкт місцевого самоврядування в Україні: теоретичні аспекти. Державне управління та місцеве самоврядування. 2010. №2. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dums/2010_2/10mliuta.pdf.
13. Попова М.Ф. Децентралізація влади як механізм розвитку громад. Актуальні проблеми політики. 2015. Вип. 54. С. 258-264. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/appol_2015_54_31.pdf
14. Рябушка Л. Б. Інтегральне оцінювання соціально-економічного розвитку муніципалітетів країн-членів Європейського Союзу. Актуальні проблеми економіки. 2014. № 9. С. 264-271.
15. Сембер С.В., Чубарь О.Г., Машіко К.С. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової спроможності та фінансових ресурсів територіальної громади. Регіональна економіка. 2015. № 3. С. 81-90.
16. Сторонянська І.З., Пелехатий А.О. Напрямки модернізації фінансового забезпечення розвитку сільських територіальних громад у контексті завдань адміністративно-територіальної реформи. Фінанси України. 2015. № 10. С. 97-108.
17. Trusova N.V., Kohut I.A., Osypenko S.A., Radchenko N.G., Rubtsova, N.N. Implementation of the results of fiscal decentralization of Ukraine and the countries of the European Union. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. 2019. Vol. 6(44). P. 1649-1663.
18. Trusova N.V., Synchak V.P., Borovik L.V., Kostornoi S.V., Chkan I.A., Forkun I.V. Fiscal policy in a decentralized space of the financial system of Ukraine. *International Journal of Criminology and Sociology*. 2020. Vol. 9. P. 2891-2904.
19. Trusova N.V., Hryvkivska O.V., Yavorskaya T.I., Prystemskyi O.S., Kepko V.N., Prus Yu.A. Innovative development and competitiveness of agribusiness subjects in the system of ensuring of economic security of the regions of Ukraine. *Rivista di Studi sulla Sostenibilita*. 2020. Vol. 2. P. 141-156.
20. Vdovenko L.O., Martseniuk O.V., Ruda O. L., Titov D.V., Kholiavitska K.S. Determinants of the growth of the financial-economic potential of rural territorial communities of Ukraine. *International Journal of Agricultural Extension*. 2021. Vol. 2. P. 119-139.
21. Zabkowicz, A. Economics and groups: methodological individualism and collective action. *Oeconomia Copernicana*. 2017. Vol. 8(1), 7-20. URL: <https://dx.doi.org/10.24136/oc.v8i1.1>.
22. Чернов С.І., Мушинська Н.Ю. Об'єднання територіальних громад як механізм забезпечення ресурсної спроможності сільських громад. Теорія та практика державного управління. 2016. Вип. 3(54). С. 172-177. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-3/doc/3/03.pdf>

References.

1. Batanov, O.V. (2008), "Territorial community – the primary subject of municipal power in Ukraine: concepts and features", *Visnyk Tsentralnoi vyborchoi komisii*, vol. 2(12), available at: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2008_2/visnik_st_13.pdf (Accessed 10 Feb 2022).
2. Beschastnyi, V.M. (2005), *Mistseve samovriaduvannia v Ukraini: problemy ta perspektyvy* [Local self-government in Ukraine: problems and prospects], Donetsk Law Institute at Donetsk National University, Donetsk, Ukraine
3. Avramchenko, K.V., Dshko, A.L., Zhailo, Ya.A. (2016), *Biudzhetna polityka: prahmatychni pidkhody do stratehichnykh rishen'* [Budget policy: pragmatic approaches to strategic decisions], ST-PRINT, Kyiv, Ukraine
4. Vinichenko, I.I., Shutko, T.I. and Chornobai, A.V. (2021), "Problems and features of household income formation", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 9, pp. 57-59.
5. Bończak-Kucharczyk, E., Herbst, K., Chmura, K. (1998), *Jak władze lokalne mogą wspierać przedsiębiorczość* [How local authorities can support entrepreneurship], Fundacja Inicjatyw Społeczno Ekonomicznych, Fundacja Promocji Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa, Poland, available at: <https://poig.parp.gov.pl/files/74/81/93/Lokalne.pdf> (Accessed 10 Feb 2022)
6. Davulis, G. (2009), "Analysis of situation on local taxes in Lithuania", *Intellectual economics*, vol. 1(5), pp. 21-29.
7. United Cities and Local Governments (2008), "Decentralization and Local Democracy in the World. First Global Report", available at: <https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/978-0-8213-7734-5> (Accessed 10 Feb 2022).
8. Hillery, G.H. (1955), "Definitions of Community: Areas of Agreement", *Rural Sociology*, vol. 20, pp. 111-119.
9. Kaminska, I.M. (2011), "Financial capacity of the region: diagnostics and support mechanisms", *Economic Forum*, vol. 2, pp. 131-144.

10. Kovenko, O.Iu. (2012), "Administrative reform as a step towards the creation of successful territorial communities", *Theory and practice of public administration*, vol. 2, pp. 362-368.
11. Moroziuk, N.V. (2014), "Organizational and economic model of self-sufficient rural communities", *Economics, Finance, Law*, vol. 3, pp. 29-31.
12. Murkovich, L. (2010), "Territorial community as a subject of local self-government in Ukraine: theoretical aspects", *Public administration and local self-government*, vol. 2, available at: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dums/2010_2/10mliuta.pdf (Accessed 10 Feb 2022).
13. Popova, M.F. (2015), "'Decentralization of power as a mechanism of community development", *Current policy issues*, vol. 54, pp. 258-264, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/appol_2015_54_31.pdf (Accessed 10 Feb 2022).
14. Riabushka, L.B. (2014), "Integral assessment of socio-economic development of municipalities of European Union member states", *Current economic problems*, vol. 9, pp. 264-271.
15. Sember, S.V., Chubar, O.H. and Mashiko, K.S. (2015), "Theoretical approaches to determining the essence of financial capacity and financial resources of the territorial community", *Regional economy*, vol. 3, pp. 81-90.
16. Storonianska, I.Z. and Pelekhatyi, A.O. (2015), "Directions of modernization of financial support of development of rural territorial communities in the context of tasks of administrative-territorial reform", *Finance of Ukraine*, vol. 10, pp. 97-108.
17. Trusova, N.V., Kohut, I.A., Osypenko, S.A., Radchenko, N.G. and Rubtsova, N.N. (2019), "Implementation of the results of fiscal decentralization of Ukraine and the countries of the European Union", *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, vol. 6(44), pp. 1649-1663.
18. Trusova, N.V., Synchak, V.P., Borovik, L.V., Kostornoi, S.V., Chkan, I.A. and Forkun, I.V. (2020), "Fiscal policy in a decentralized space of the financial system of Ukraine", *International Journal of Criminology and Sociology*, vol. 9, pp. 2891-2904.
19. Trusova, N.V., Hryvkiivska, O.V., Yavorskaya, T.I., Prystemskyi, O.S., Kepko, V.N. and Prus, Yu.A. (2020), "Innovative development and competitiveness of agribusiness subjects in the system of ensuring of economic security of the regions of Ukraine", *Rivista di Studi sulla Sostenibilita*, vol. 2, pp. 141-156.
20. Vdovenko L.O., Martseniuk O.V., Ruda O. L., Titov D.V. and Kholiavitska K.S. (2021), "Determinants of the growth of the financial-economic potential of rural territorial communities of Ukraine", *International Journal of Agricultural Extension*, vol. 2, pp. 119-139.
21. Zabkowicz, A. (2017), "Economics and groups: methodological individualism and collective action", *Oeconomia Copernicana*, vol. 8(1), pp. 7-20. <https://dx.doi.org/10.24136/oc.v8i1.1>.
22. Chernov, S.I. and Mushchynska, N.Iu. (2016), "Association of territorial communities as a mechanism for ensuring the resource capacity of rural communities", *Theory and practice of public administration*, vol. 3(54), pp. 172-177, available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-3/doc/3/03.pdf> (Accessed 10 Feb 2022).

Стаття надійшла до редакції 17.02.2022 р.